



עובדיה בן שלום ז"ל
תרפ"ג-תשס"ד

האגודה לטיפוח חברה ותרבות מורשת יהודי תימן
מייסודו של עובדיה בן שלום ז"ל

עלון האגודה

חודש סיון תשפ"ד

גיליון מס' 99

ד"ר יגאל בן שלום

דבר נשיא האגודה לטיפוח חברה ותרבות

<< חודש סיון תשפ"ד

(אבישלום לדני). כמו כן ניתנו הרצאות על היבטים שונים במגילת רות, מתן תורה (ד"ר שרונה תם) והתייחסות חוקרים וסופרים מוסלמים ליהודי תימן (פרופ' יוסף יובל טובי). נערכו תפילות לפי מנהג אבותינו ולימוד כל הלילה עם ד"ר מוטי גולן. במעמד מרשים הכרזנו על מבצע להחזרת מסורת יהודי תימן להתעטף בטלית בלילות שבת. במסגרת זו ניתנת הטלית במחיר סמלי לכל בן תימן שמבטיח להתעטף בה בלילות שבת, בתנאי שלא נהג כך קודם לכן.

חג השבועות חל תמיד בחודש סיון, חמישים יום לאחר שהתחילו לספור ספירת העומר ביום הראשון לחול המועד פסח. לחג הפסח ולחג השבועות יש רצף אחד והחוט המקשר הוא ספירת העומר. מדרשים רבים מפרשים את הפסוק "חרות על הלוחות" (שמות לב, טז) ואומרים אל תקרא חרות אלא חירות. אמנם יציאת מצרים מסמלת חירות לאומית, יציאה מעבדות לחופש, אך החופש האמתי מתבטא דווקא בקבלת התורה. אומר הרס"ג באמונות ודעות: "אומתנו בני ישראל אינה אומה אלא בתורתיה" (אמונות ודעות, מאמר שלישי, ז).

חודש סיון הוא החודש התשיעי בלוח העברי מבריאת העולם, החודש השלישי למניין החודשים בתורה מחודש ניסן כנאמר: "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני" ולצערנו החודש התשיעי למלחמה שהחלה בכ"ב בתשרי תשפ"ג 7.10.2023

האגודה לטיפוח חברה ותרבות, יחד עם כל בית ישראל, מבכה את ההרוגים, מאחלת החלמה לפצועים ומייחלת לשחרור החטופים. הנהלת האגודה החליטה להשתתף באופן פעיל במאמץ האזרחי לסיוע לאוכלוסיות שונות אשר נפגעו ממוראות המלחמה. אנו מסייעים לילדים רבים של תושבים מפונים מצפון ומדרום, השהים בבתי מלון. כמו כן אנו משתפים אזרחים ותיקים, בפעולות תרבות וחברה ברחבי הארץ ובמרכז האגודה בנתניה.

בחג השבועות נערך כינוס של חברי האגודה בצפון, במלון החדש "נבל דוד". במהלך הערב הראשון הענקנו תעודת הוקרה לפצוע מהמלחמה בעזה, ואירחנו אותו ואת משפחתו לכל החג. החברים זכו לשמוע הרצאות על גילויים ארכיאולוגיים חדשים בגליל (פרופ' ינון שבטיאל) ועל התיישבות יהודי תימן בירושלים

רחבה של יריעת העשייה להנחלת מורשת יהודי תימן. בערב ראש חודש סיון ערכנו כינוס באוניברסיטת בר אילן לכבוד השקת הדיוואן המדעי הראשון בעריכת פרופ' יוסף יובל טובי בהוצאת תימא - האגודה. הכינוס היה בהשתתפות מרכז דהאן והושמעו הרצאות הקשורות ליצירתו של ר' שלום שבזי. בערב הופיע הרכב מוזיקלי של תימא - האגודה, בפיוטים ושירת שבזי להנאת הקהל. יום עיון בנושא "פילוסופיה, הגות ומחשבת ישראל בתימן" יתקיים באוניברסיטת בר אילן בראש חודש תמוז 7.7.2024 במועד זה נתחיל גם ארבעה ימי עיון ותרבות בים המלח.

בתחום היצירה המוזיקלית הקימה האגודה יחד עם היוצר אייל ווהב את התזמורת התימנית הראשונה בהיסטוריה. התזמורת בהרכב של 14 נגנים הופיעה במספר מקומות בארץ. ביום חמישי י"ד סיון 20.6 הוקמה אגודת ידידים של התזמורת בראשותו של מר צבי ימיני, תעשיין, יו"ר מרכז היזמות במכללת "שנקר" ומצאצאיו של הרב הראשי האחרון ליהודי תימן הרב יחיא יצחק הלוי. אירוע ההקמה נערך בביתם של איילת וצבי ימיני בהשתתפות חברות וחברים מרחבי הארץ. הרכב מוזיקלי של התזמורת נגן ושר והתקיים דיון על התכנים העתידיים של התזמורת בהשתתפות חתן פרס ישראל אביו מדינה.

בחג השבועות נהוג לשחזר, לכאורה, את מעמד הר סיני בקריאת עשרת הדברות. עם צמיחת הפיוט בישראל התחברו לכבודם פיוטים, המפורסם ביותר הוא החיבור של ר' שלמה אבן גבירול הנקרא "אזהרות". יהודי תימן קיבלו את אזהרות רשב"ג ושילבו אותן בתפילת שחרית של חג השבועות. ר' שלום שבזי ערך את עשרת הדברות בשיר בלשון הערבית-עברית: "אלבס אלנור מוסא אלכלימא רבאני" (הקרין אלוהי אור למשה רבנו). בחג השבועות נוהגים אנו לקרוא את מגילת "רות". סיפורה של רות המואביה, המתרחש על רקע ימי הקציר בשדות בית לחם מהווה מקור השראה לסופרים ומשוררים, אמנים ואנשי רוח רבים. נזכיר את המחזה המוזיקלי "מגילת רות" אשר הועלה לראשונה ע"י תיאטרון המחול "ענבל" בשנת 1961. התמליל התבסס על המלים המקראיות: "יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיים את בית ישראל ועשה חיל באפרתה וקרא שם בבית לחם". את הלחן חיבר עובדיה טוביה (1921-2006) מנהלה המוזיקלי הראשון של להקת "ענבל". הכוריאוגרפית הייתה מייסדת הלהקה שרה לוי תנאי (1911-2005). במהלך חג השבועות במלון שמענו את גילה בשארי הנפלאה שרה קטעים מתוך מחזה המוזיקלי הזה במהלך כינוס הג'עלה המסורת!

האגודה ממשיכה לחדש ולהעמיק את פעילותה התרבותית והמחקרית בפריסה



תולדות יהודי תימן

פרופ' יוסף יובל טובי

<< סקירה כללית - חלק ראשון

מצפון-מזרח לביצ'א שבדרום תימן, שעניינה הקמת בית קברות ליהודים בלבד ובבית הכנסת 'צוריאל' שבסמוך. הכתובת, העשירה במיוחד ברכיב יהודי-ארמי, מלמדת אף היא על זיקה לארץ ישראל. לבסוף נציין את מצבת האבן מלפני הכיבוש המוסלמי של תימן (628) שבמסגד בבית חאצ'ר בסמוך לתנעם, ובה חרותים בעברית שמות כ"ד משמרות הכהונה, ככל הנראה בידי משפחת כוהנים שנתגלגלה מארץ ישראל ושיבוקשה להנציח את מוסד המשמרות. אישוש לזיקה בין יהדות תימן לבין ארץ ישראל עולה אף ממנהגים בהלכה, בליטורגיה ובאורחות חיים המתועדים בספרות חז"ל ושנשתמרו בקרב יהודי תימן בלבד עד הדור האחרון.

עוד עולה מן הממצאים הארכאולוגיים, כי הקהילות היהודיות, שהיו פרושות על פני תימן כולה, התנהלו על בסיס קהילתי המוכר היטב מארץ ישראל, כולל שלושת המוסדות החיוניים: בתי כנסת (לפחות שנים עשר), בית קברות ושתי מקוואות טהרה. מעמד היהדות בממלכת חמיר אף התחזק עד כדי כך, שב־375 לערך אימץ אותה בית המלוכה ורבים מבני המקום התגיירו ואף הזדהו עם עם ישראל. להערכת החוקרים, תימן כולה היתה נעשית יהודית לולא הופעת האסלאם.

המלך המתייחד האחרון בממלכת חמיר, יוסף אסאר ית'א'ר (522-525/530) (י'דו' נואס' = בעל התלתלים), ביקש לגייס את הממלכה הפרסית למאבק בממלכות הנוצריות - ביזנטיון וממלכת אקסוס, אך צבא אקסוס

א. יהדות תימן בעידן בעידן הקדם-אסלאמי

עדויות רבות במקרא על קשרי תימן וארץ ישראל, וכולן בעניין יבוא בשמים, זהב ואבני חן מתימן. הקדומה שבהן (בראשית לז, כה) מספרת על "אֲרֶחֶת וְשִׁמְעָאֵלִים בְּנֵי יַעֲקֹב מִגְּלַעַד וְגַמְלִיָּהֶם נְשָׂאִים נְכֹאֵת וְצָרִי וְלֵט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִם". עדויות יותר ברורות עולות מן המסופר על שלמה המלך, שבנה צי אניות שהיה מפליג לאופיר שבתימן (מלכים א ט, כו-כח), ועל מלכת שבא שביקרה אותו בירושלים. לפי מסורת יהודי תימן, ראשית יישובם שם בעקבות נבואות ירמיהו על חורבן ממלכת יהודה (586 לפה"ס). מסורת זו נתמכת בכתובת מ־600 לערך לפה"ס ובה נזכרות 'ערי יהודה' בהקשר של הסחר עם תימן.

ממצאים ארכאולוגיים רבים מן התקופה שלאחר חורבן הבית השני (70) ועד עליית האסלאם מלמדות על הזיקה הברורה בין יהדות תימן לבין ארץ ישראל. כתובת יוונית וְחִמְרִית מן המאה השלישית לספירה, שנחשפה במתחם קברי הסנהדרין היוקרתית בבית שערים, מוכיחה שכבר במאה השנייה היתה בתימן קהילה יהודית מכובדת ומבוססת מבחינה כלכלית שקשריה עם ארץ ישראל היו הדוקים, באופן שנגיד הקהילה התימנית נקבר בקברי הסנהדרין. כתובת יוונית נחשפה גם בבית כנסת יהודי מן המאה השלישית בעיר הנמל החשובה קאנא שלחוף האוקיינוס ההודי, ושדרכה עבר סחר הבשמים מדרום ערב. חשובה במיוחד גם הכתובת השבאית בבית הקברות היהודי בחאצ'י מן המאה החמישית

ששלטה גם בתימן. לא ייפלא אפוא, שבעקבות הופעת משיח שקר יהודי ב־1172, פנה נגיד הקהילה היהודית אל הרמב"ם וזה השיב ב'איגרת תימן' המפורסמת. הרמב"ם נחלץ לעזרת יהודי תימן גם לאחר שהשליט האַיִזִי בתימן ב־1199 כפה עליהם את האסלאם, בנימוק כי התאסלמותם אינה תקפה מאחר שנעשתה בכפייה, בניגוד לחוקי האסלאם.

בימי השושלת הרסולית שעלתה לשלטון ב־1229 נהנתה תימן מפריחה כלכלית ותרבותית, ובכלל כך היהודים. אף נוצר מגע תרבותי בין מלומדים יהודים ומוסלמים וחכמי היהודים נחשפו לפילוסופיה המוסלמית, בייחוד האַסמאעילית. עם זאת, נהגו בממלכה חוקי האפליה. מצב הרווחה של היהודים השתנה עם עליית הטאקרים לשלטון ב־1454. במאה ה־15 גם חלה התפתחות חמורה ביחס ליהודים, כשההלכה הַיִזִידית הושפעה מן האסכולה הַתַנְבִּילִית שִיחֶסָה ליהודים היה מחמיר מאוד. ההלכה הקשה מכל היתה כפיית האסלאם על יתומים יהודים ('גזירת היתומים'). במהלך שלטון הטאהרים פעלו מעצמות זרות בגבולות הממלכה וערערו את יציבותה ובעקבות כך התעוררה בקרב היהודים ציפיה משיחית בדמות יהודי מחצֶרְמֶקֶת ב־1500/1499. אך הוא נתפש והוצא להורג וכל יהודי חצֶרְמֶקֶת גורשו ממנה. בראשית המאה ה־15 נכנס גורם מדיני חדש בדרום חצי ערב – האימפריה העת'מאנית, שהביסה את הטאקרים ב־1517 והשתלטה על צנעא ב־1545. מעמד היהודים שופר, בהתאם למדיניות האימפריה העת'מאנית כלפי המיעוטים, אף שלא בטלו חוקי האפליה. אך יחס הרוב המוסלמי כלפי היהודים לא השתנה והם אף הואשמו בהתקרבות לשלטון הזר נגד האינטרסים המקומיים. יחס עיון זה השפיע על השלטון העת'מאני, בייחוד בעקבות המרד התימני.

מיגר את צבאו והשלטון עבר לידי הנוצרים האתיופים. התקוות להשיב את שלטון היהדות עלו מחדש לאחר כחמישים שנה, בעקבות התקוממות תושבי חֶמְיֵר בראשות סִיף אבן ד'וֹ יזן בסיוע הצבא הפרסי.

ב. יהודי תימן תחת שלטון האסלאם

מאז 628 ועד 1962 חיו יהודי תימן כבני חסות (ד'מִים) תחת שלטון מוסלמי. עם כיבוש תימן ציווה מֶחֶמֶד שלא לכפות עליהם את האסלאם. ואמנם, יהודים מעטים בלבד התאסלמו; הידועים מכולם כְּעַבֵּד אַלְאַחְבָּאָר ועבד אלה אבן סבאא אֶלְחֶמְיֵר. אך כדי לבטא את מעמדם הנחות, הטיל מֶחֶמֶד על היהודים את הג'זיה, שהקנתה להם את חסות השלטון (ד'מֶה). בתקופת הכליפיות האַמִיית והעבאסית לא נשתנה גורל יהודי תימן משאר היהודים, אך אין ראייה, כי 'ברית עֶמֶר' הוחלה גם עליהם. השינוי חל עם ייסוד האַמֶּאמֶת הַיִזִידית ב־896 – הגורם המדיני היציב ביותר בתימן – שעיצבה יותר מכל את מעמד המיעוט היהודי. על פי הסכם הדדי ('צֶלַח') בין האמאם הַיִזִידִי הראשון, יחיא אלהאדי אלי אֶלְחֶמְיֵר, לבין בני החסות הנוצרים והיהודים בנג'ראן, נשמרה זכותם להחזיק בקרקעותיהם, אך חויבו לשלם עליהן מס בשיעור תשיעית; אף לא הותר להם להחזיק עבדים מוסלמים ולבנות בתי כנסת חדשים. יצוין, שאין כל זכר בהסכם זה לתקנות האפליה וההשפלה המוכרות מן המדינות האסלאמיות השונות.

במאה העשירית חל שינוי מהפכני באופי יהדות תימן בעקבות המסחר הבינלאומי עם הודו שהתנקז אל נמל עדן והיא נעשתה חלק מן החברה היהודית בארצות האסלאם מבחינה כלכלית ורוחנית. כך גם נוצר הקשר הרוחני עם הרמב"ם, נגיד הקהילה היהודית בקהיר ורופאם הפרטי של ראשי השלטון מן השושלת האַיִזִיבית



**עיבדיה
בן שלום**
(1923-2004)
האגודה לטקסט חברה ותרבות
מיסודו: שיר עיבדיה בן שלום



היכל התרבות נתניה
netanya culture center



באומר אבאלו

ערב מחווה לזמר התימני לדורותיו

יום שני כ"ט אב תשפ"ד ♦ 2.9.24 ♦ 20:00 ♦ היכל התרבות נתניה



גילה בשארי



ברכה כהן



ציון גולן



רמי דנוך



סגיב כהן



דודו לוי



אהרון ירמי



אביגיל מלאכי



דניאל זנדאני



מעורב תימני

ניהול אמנותי: שמעון נטף

למאזינים

היכל התרבות, רחוב רזיאל 4, נתניה | פתיחת דלתות 19:30 | עלות כרטיס: החל מ-80 ש"ח
כרטיסים ניתן לרכוש באתר טיקצ'ק, ובטלפון/וטסאפ: 050-2399543

לכרטיסים לחץ כאן

<< פיוט לחג השבועות של ר' שלום שבזי,

מתוך הכרך הראשון של הדיואן המדעי של ר' שלום שבזי בעריכת פרופ' יוסף יובל טובי.

אַהֶבַת פֶּלָה יְקָרָה / ר' שלום שבזי

החתימה: אלשבזי משתא שץ

המשקל: -v -- --v

אַהֶבַת פֶּלָה יְקָרָה

וַחֲתַן חֲפָה יִשְׂרָה

דוֹגְמַת אֶבְרָם וְשָׂרָה

רֹאשׁ תַּחֲלַת אַהֶבְתִּי:

5 לַה מֵאֵד הוֹמָה לְבָבִי

חוֹשְׁקִים לְבִנָּה וְלִבִּי

לְעָרְךָ נָר מְעַרְבִי

אַלְמֶדָה חֲקִי וְדַתִּי:

שׁוֹר גְּבֵרַת דַּע בְּסוּדָה

10 חוֹשְׁקָה תְּמִיד בְּדוּדָה

כִּי בְּאוֹר הוֹדוֹ יְסוּדָה

נִקְרָאָה לַה רַעֲיַתִּי:

בֵּא בְּרֹאשׁ הָרִים יְדַלֵּג

בֵּין הַדָּס לּוֹלֵב וְאַתְרוּג

15 זֶה בְּזֶה יַחַד יִשְׂרָג

וְעַרְבָה סוֹף קִצְתִּי:

זְמַנּוֹ שְׁבִטִי בְּהֶלֶג

לְבָשׁוּ יוֹפִי וּמְכַלּוּל

סוֹבְרִים שִׁירָה לְגוֹלָל

20 נִהְדָר אֵל לְעַדְתִּי:

יָרְדוּ צְבָאוֹת שְׁחָקִים

שָׁמְעוּ קוֹלוֹת בְּרָקִים

דְּבָרוֹת עֶשֶׂר חֲקוּקִים

רֹאשׁ לַתּוֹרַתִּי וְדַתִּי:

25 מְעַנְנִים וְעַרְפָּל

מִקְהֲלֵי כְּרַע וּנְפֵל

הַחַיִּים הָאֵל בְּאוֹר טַל

נִצְבָּה קָמָה עֲדַתִּי:

שָׁמְעוּ עַמִּים וְזָעוּ

30 רַעְשׁוֹ הָרִים וְנָעוּ

נִבְהִלוּ אוֹיְבֵי וְלָעוּ

מִהַדְרֵי יוֹם עֲלוֹתִי:

תִּקְנּוּ שְׁבִטֵי יִשְׂרָיִם

שָׁם שָׁנִים עֶשֶׂר סְפָרִים

35 גַּם וְשֵׁשׁ הַסְּדָרִים

הֵם וּמִשָּׁה הָאֲמַתִּי:

אַהֶבְתּוֹ הָעֲדוּפָה

הִיא בְּאַפְרִיּוֹן רְצוּפָה

זוֹרְחָה כָּל רֹאשׁ תְּקוּפָה

40 כָּל חֲדָשִׁי גַם שְׁנַתִּי:

שְׁאֲלֵי רַעֲיָה בְּעֵבּוֹר

הַנְּהַרִי יַחֲיד וְצַבּוֹר

רֹאשׁ חֲדָשִׁים בּוֹ בְּדַבּוֹר

וְאֲנִי בְּנֵהר פְּרַתִּי:

1. כלה – השכינה. 2. חתן – הקב"ה. 4. ראש תחלת אהבתי – חוזר אל אברהם, שהיה ראשית אהבת הקב"ה לעם ישראל. 5. לה – אל הכלה. הומה – משתוקק. 6. לביה ולביא – ישראל (על פי יחזקאל יט,ב) והקב"ה (על פי הושע יג,ח; וראו סנהדרין דף קו,א). 7. נר מערבי – במנורה שבמקדש שהיה מכוון כלפי השכינה וכאן כינוי לתורה. 8. חקי ודתי – התורה. 9. שור – הבט, התבונן, והפנייה אל האל. גברת – השכינה. 10. בדודה – הקב"ה. 11. באור הודו יסודה – על פי הקבלה משתלשלת השכינה מאורו של הקב"ה. 12. רעיתי – השכינה. 13. בראש הרים ידלג – הדוד, הוא הקב"ה (על פי שיר השירים ב,ח). 14. הדס לולב ואתרוג – שלושה מארבעת המינים שנוטלים בחג הסוכות, המסמלים חלקים שונים בעם: מי שיש בו טעם, מי שיש בו ריח ומי שיש בו שניהם (ראו ויקרא רבה ליב). 15. ישרג – ישלב, יאגוד יחד בעת הגאולה את הצדיקים ואת הרשעים בישראל לעם אחד. 16. וערבה סוף קצתי – הערבה, המין הרביעי, שאין בה לא טעם ולא ריח, מסמלת את הרשעים שבקצה הסולם בעם ישראל. 17. זמנו – קבעו. שבטי – ישראל. בהלל – לקרוא את ההלל בחג הסוכות או בעת הגאולה. 18. ומכלול – בגדי פאר (יחזקאל כג,יב, וראו תהלים נב). 19. סוברים – אומרים. לגולל – לומר שיר שבח לאל מן המגילה. 20. נהדר – מלא הדר. עדתי – ישראל. 21. ירדו צבאות שחקים – צבאות השמים שירדו אל הר סיני. 22. שמעו קולות ברקים – עם ישראל במעמד הר סיני (שמות יט,טז). 23. דברות וכו' – עשרת הדיברות. חקוקים – על שני לוחות הברית. 24. ראש לתורת ודתי – שמעשרת הדיברות נשתלשלו כל תר"ג המצוות. 25. מעננים וערפל – מהתגלות האל על הר סיני. 26. מקהלי – ישראל. כרע ונפל – 'כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצאה נשמתם של ישראל' (שבת דף פח,ב). 27. החים האל באור טל – שבת שם: 'הוריד טל שעתיד להחיות בו מתים והחיה אותם'. 28. נצבה קמה – על פי בראשית לז,י. 29. שמעו עמים – על ניסי יציאת מצרים (על פי שמות טו,יד: 'שמעו עמים ירגזון'). וזעו – הזדעזעו. 31. ולעו – גמגמו (איוב ו,ג). 32. מהדרי – מכבודי. יום עלותי – להר סיני, לקבל את התורה. 33. שבטי ישראל – שנים עשר שבטי ישראל. 34. שנים עשר ספרים – שנים עשר העתקים של התורה שכתב משה לשנים עשר השבטים לפני מותו (מדרש הגדול דברים לא,ט). 35. וששה הסדרים – שישה סדרי משנה. 36. האמתי – שמזוהה עם מידת אמת (ראו שמות רבה ה,י). 37. העדופה – המרובה. 38. באפריון רצופה – על פי שיר השירים ג,ט–י: 'אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון, עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים'. 39. תקופה – השנה נחלקת לארבע תקופות. 40. כל חדשי וכו' – במהלך כל השנה. 41. רעיה – השכינה. בעבור – פעם בשנתיים או שלוש יש לעבר את השנה לפני פסח, כלומר להוסיף חודש אדר שני. 42. הנהרי – האירי. 43. ראש חדשים בו – ניסן (שמות יב,ב). בדבור – על פי ראש השנה דף יא,א: 'בניסן נגאלו בניסן עתידין ליגאל'. 44. בנהר פרתי – נהר פרת שבבבל, וכאן אלגוריה לגולה. 45. צלחו – עברו, חצו את נהר הפרת, הוא חזונו של המשורר על עת הגאולה. חתני – חוזר לעניין החתונה מראש השיר. וכאן הכוונה למשה ואהרן, שעל פי תפישה האסכטולוגית שאימצה יהודי תימן, ובעיקר המשורר בשיריו, יעמדו בראש הגולים בעת הגאולה בדרכם לארץ ישראל. 48. שירת קהתי – שירת הלויים בני קהת בבית המקדש.

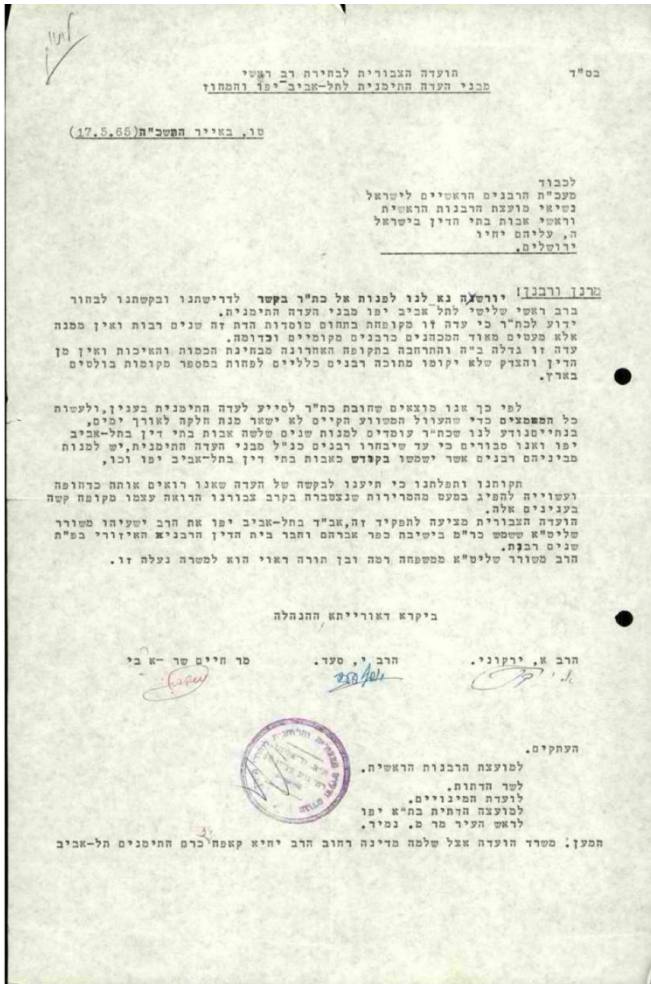
מן הארכיון

<< על בחירת רב ראשי תימני בתל אביב

בגיליון אלול האחרון סקרנו את שאלת מועמדותו של רב ראשי תימני, במדינת ישראל ובעריה הגדולות שבהן יש שני רבנים ראשיים - אשכנזי וספרדי. שאלה זו מתעוררת מפעם לפעם החל משנות קום המדינה, ושם הובאה סקירה קצרה על הנושא - האקטואלי בתקופה זו - מתוך מחקר של ד"ר אריאל פינקלשטיין, "הכפילות העדתית בתפקידי הרבנות בישראל".

כאן נפרסם מסמך חדש - מכתב העוסק בעניין בחירת רב ראשי תימני בתל אביב (מתוך ארכיון המדינה תיק גל-15795/7).

על המכתב חתומים הרב א' ירקוני, הרב י' סעד ומר חיים שר-אבי (שרעבי), ובהם הם מבקשים בשם "הוועדה הציבורית לבחירת רב ראשי מבני העדה התימנית לתל אביב יפו והמחוז" למינוי רב לעדה בתל אביב יפו, ולכל הפחות אבות בתי דין בעיר.



בס"ד
הוועדה הציבורית לבחירת רב ראשי
מבני העדה התימנית לתל-אביב יפו והמחוז

טו, באייר התשכ"ה (17.5.56)

לכבוד
מעב"ת הרבנים הראשיים לישראל
נשיאי מועצת הרבנות הראשית
וראשי אבות בתי הדין בישראל
ה' עליתם יחידי
ירושלים.

ישראל ורבני! יורשעך נא לנו לפנות אל כח"ר בקשר לדרישתנו ובקשתנו לבחור ברב ראשי שלישי לתל אביב יפו מבני העדה התימנית. ידוע לכת"ר כי עדה זו פקומה בתחום מוסדות הדת זה שנים רבות ואין ספק אלא מעטים מאוד המכונים כרבנים מקומיים וכדומה. עדה זו גדלה ביה והתרחבה בתקופת האחרונה מכהינת הכמות והאיכות ואין סן הדין והצדק שלא יקופר פתוכה רבנים כלליים לפחות בספסר מקומות בולטים בהרץ.

למי כן אנו רוצאים שהובת כח"ר לסייע לעדה התימנית בענין, ולעשות כל המאמצים כדי שהעול המסועף הקיים לא ישאר מנת חלקה לאורך ימים, בבחי"ס נודע לנו שכת"ר עומדים לפנות שנים שלשה אבות בתי הדין בתל-אביב יפו ואנו סבורים כי עד שיבחרו רבנים כנ"ל מבני העדה התימנית, יש לפנות מבניהם רבנים אשר ישפסו בקשרם כאבות בתי הדין בתל-אביב יפו וכו', קתוננו והמלתנו כי תיעבו לבקשה של העדה שאנו רואים אותה כדהומה ועשויה להפיג במעט מהסרירות שנצטרכה בקרב צבורנו הרואה עצמו מקופת קשה בעניינים אלה. תועית הציבורית מביעה לתפקיד זה, אב"ד בתל-אביב יפו את הרב ישעיהו טשור שליט"א ששטס כר"ם בישיבה כמו אברהם וחבר ביה הדין הרבניא האיזורי בש"ת שנים רבנות. הרב טשור שליט"א משפחה רמה ובן תורה ראוי הוא למשרה נעלה זו.

ביקרא דאורייתא התנהלה

הרב א' ירקוני. הרב י' סעד. הרב חיים שר-אבי



העתקים.
למועצת הרבנות הראשית.
לשר הדתות.
לוועדת המינויים.
למועצת הדתית בח"א יפו
לראש העיר מר מ. נמיד.

המען: משרד הועדה אבל שלמה מדינה רחוב הרב יחיא קאפתי כרם התימנים תל-אביב



דמות רבגונית היה הרב צדוק בן הרב שלום יצהרי - המוכר גם בשם הרב צאלח צ'אהרי, מתושבי רדאע - צנעא - ראש העין.

כאן מתפרסם מכתב ברכה לשנה טובה (מתוך ארכיון המדינה תיק ג-7509/5), ששלח בשנת תשי"א, לאחר העלייה לארץ ישראל, אל ידידו הרב שלום סעדיה גמליאל, שפעל במשרד הדתות בירושלים, ותשובת ידידו במכתב מענה אליו.

הסתדרות הפועל המזרחי בארץ-ישראל - המחלקה לתימנים

הרב צדוק בן הרב שלום יצהרי תל-אביב, שדרות רוטשילד 112.

ב"ה תל-אביב, יום שני' חמשה עשר. תמי' לנת ישראל ואז מספר

למנצח דברי ורדו
הרב שלום ס. גמליאל
משרד הדתות - ירושלים


יה נחמד, וחבר נכבד!

קה' נא את הברכה ידיך, ברכת שנה טובה וברכה ..
חיים ארוכים, ומסדים משוכים יאלוהי נה' חה, רוח השקט והנחה ..
הואת קרן העונה, ובגן קרן ההירה - קרובך פלוני' וצ'אחות
קרן משה צדקא ..

תמנע המספר שלישי וחסידי, ורזים קרובי לכבדים - תענא חן קצין יחידים
ורבים, ודברך יהיו נשמעים לך לגיב - צדפיך יצפיו לפניך, ואנחותך יישרו
לצדק .. שמך וק' לפניך כנחמתו ודברך יצפיו כלאפא חסונ ..

.. יהינא חסדך לודעך, ועפי הכבד ממתי המשך ..
כאדי שליח ומלצות, רוח נחמה וקולות ממים ..
כלפך ספיר ויה לא, אמת אה ראי שם וגם הלוח ..
לח ומודים ושגם שלום :

ב"כ וב"ח
אמני אחיק ורדק



משרד החינוך

כ"ה, ירושלים, ל' כחשרי חשי"א
11.10.50

לכבוד
הרב צדוק בן כה"ר שלום היצהרי
רח' שדרות רוטשילד 112.
ח ל - א כ י ב.

ר. ב.

הריני מאשר כהורה וככרבה קבלה מכתבו מיום
ה' חשרי ש.ז. וחשומה לב מיוחדת הקדשתי למליצותיו,
אשאלה צורי לרצוח אורחותיו, דרכיו ונהיבותיו,
ויעזרהו על דבר כבוד שמו לזכות, ולזכות, וימצא
חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם.
אני מוכן לפגוש את כב' בזמן בקודי כמחנות
ראש-העין, לשמוע הצעות מעשיות. יחכן שיעלה כירי
לבקר השבוע הכא אי"ת.

בכבוד רב


הרב שלום ס. גמליאל

שסג/יק



חודש הספר העברי תשפ"ד

ספרים בהוצאת האגודה לטיפוח חברה ותרבות

ברוח ובמעט
 פרקים בתולדות
 חייו ופועלו של
 פרופ' יוסף יובל טובי.
 בעריכת ד"ר גילת בירב
 עמ' 467



יהדות תימן - כרך ה'
 אישים
 פרופ' יוסף יובל טובי
 עמ' 720



דיואן ר' שלום שבזי
 חלק ראשון
 הפיטים והשירים
 למחזור השנה
 ולמחזור החיים.
 בעריכת פרופ'
 יוסף יובל טובי
 עמ' 592



מהררי תימן
 קהילת יהודי שעב
 רפאל שעבי וגלעד
 צדוק
 עמ' 520



שארית יוסף
 זכרונות ר' יוסף רמתי
 בעריכת ד"ר
 פלטיאל גיאת
 עמ' 228



חיי שלום
 פרקי זיכרונות מחי'
 הרב שלום מאת נחם אילן
 ד"ר אדם בן-נן
 עמ' 567



ישקף
 שירתו של ר' יוסף
 בן ישראל
 ד"ר יהודה עמיר
 עמ' 525



לקט אורות
 אסופת מאמרים לכבוד
 ד"ר אורי מלמד
 בהגיעו לשיבה.
 בעריכת פרופ' נחם אילן
 עמ' 440



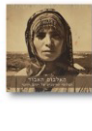
נוה שלום
 הרב עמרם קרח
 מהדורה מאת נחם אילן
 עמ' 716
 הוצאה משותפת
 עם מכון בן צבי



על יד המושבה
 התיישבות התנאים
 בראשון לציון
 1909-1948
 אמיר מיומן
 עמ' 588



**אלבום צילומים
"השיבה הביתה
תערב"**
 של יעקב רוזנר
 הוצאה משותפת
 עם מוזיאון ישראל



אפדי עינכ
 רומן ביכורים
 של הסופרת
 תקוה עזדי כהן
 עמ' 264



ירמיהו



ניתן לרכוש את הספרים במוזיאון מורשת
 יהודי תימן ככר העצמאות 11, נתניה
 ובאתר האגודה לטיפוח חברה ותרבות
<https://www.teman.org.il>

ספרים חדשים בהוצאת האגודה לטיפוח חברה ותרבות

שארית יוסף

זיכרונות ר' יוסף רמתי

עורך: ד"ר פלטיאל גיאת

יוסף רמתי מתעד בהרחבה את תולדות משפחת רמתי (רמצי'אן), את מוצאו בכפר אֶלְאֶחְמָאד באזור תְּיִמָה בתימן ואת חוויית המפגש שלו עם ארץ ישראל. זהו מסמך רב ערך המתאר את קהילת יהודי תְּיִמָה, שלא תוארה עד כה באופן יסודי. בספר מידע רב ערך על מנהגיהם ועל אורחות חייהם, על מלאכותיהם ועל לבושם, על חיי הקהילה ועל הנהגתה, על העלייה ארצה ועל תהליך ההיקלטות בה.



סיפורו של ר' יוסף הוא סיפורו של אדם הספוג באהבה, אהבת אדם ואהבת ארץ ישראל, ואכזבתו מתהליך ההיקלטות בארץ עוברת כחוט השני בזיכרונותיו. הוא מטיב לתאר את השבר העמוק שבמפגש של איש העולם הישן, המסורתי, עם העולם החדש, החילוני המודרני, ואת האכזבה העמוקה מן היחס של מוסדות היישוב ושל מוקדי הכוח הפוליטיים באותם ימים.

יחד עם זאת, סיפורו של ר' יוסף הוא סיפור של אדם אופטימי במהותו, ואופטימיות זו לא נפגמה על אף הכאב והצער שהיו מנת חלקו. כאב על עוולות העבר וצער השכול על בנו לא הביאוהו לידי רפיון, אלא מילאו אותו בחדוות עשייה למען הזולת ולמען הכלל.

תהי נשמתו בצרור החיים.

הספר שלפנינו, הכולל את זיכרונותיו של ר' יוסף רמתי על משפחתו ועל תולדות חייו בתימן ובארץ ישראל, נערך על ידי ד"ר פלטיאל גיאת ויוצא לאור בהוצאת האגודה לטיפוח חברה ותרבות.

מסורת זו, היתה מצוה קבועה אצל כל קהילות יהודי תימן בכל הדורות, וכל ילד שהתחיל ללמוד תורה, הזדרז אביו למלא חובתו ולשלוח אותו ל"מארי" ללמוד תורה "קרא ותרגום" ושילם שכר הלימוד מדי שבוע בשבוע. מבחן התוצאה היה ביום שבת, שהילד עמד מימינו של הקורא בתורה ותרגם אחריו פסוק אחר פסוק. גאוות כל אב, היתה כאשר בנו עמד וקרא ששי ותרגום ההפטרה בשבת ראשונה, ובשבת שנייה תרגם את הפרשה. וכל זאת עשו, לא בגלל שלא הבינו לקרוא התורה בעברית, אלא משום שהיתה חובה לתרגם התורה בארמית. ובמקרים רבים התרגום הבהיר העמימות במשמעות הרבה פסוקים כגון המונח "לקח", שלפעמים משמעות "ויקח אברם ונחור להם נשים" - ונסיב אברם ונחור להון נשיו, או "ויקח תרח את אברם בריה, או "ויקח אברהם את עצי העלה" - ונסיב אברהם ית אעי דעלתא, או "ויקח קרח" - ואתפליג קירח. הרבה מהסוג הזה שהתרגום הארמי נטה מלשון המקרא, והוציא את המשמעות המופשטת למשמעות מעמיקה שאליה התכוין המקרא, לדוגמא: "ויגנוב יעקב את לב לבן הארמי" - וכסי יעקב מן לבן ארמאה. "כי במקלי עברתי את הירדן הזה" - ארי יחידי עברית ית ירדנא הדין. "לראש ולא לזנב" - תקיף ולא חלש. "צחוק עשה לי אלהים" - חדוא עבד לי ה'. ועיני לאה רכות" - ועיני לאה יאיון. מה טובו אוהליך יעקב - מא טבא ארער. והרבה כאלה בכל המקרא. תרגום התורה בארמית הוא אבן יסוד להבנת המקרא, ועל כן יהודי תימן ראו בו ערך מקודש בלתי ניתן לערעור כלל.

בביקורי באחד המקומות בארץ, נודע לי, כי יש בית כנסת של תימנים, שביטלו את התרגום בקריאת התורה בשבת, בגלל שקריאתו מאריכה את זמן השהייה בבית הכנסת, משום שחלק מאותם אנשים שהואילו לבוא לבית הכנסת להתפלל ולשמע קריאת התורה, ממהרים להגיע הביתה לאכול את ה"כבאבה" וה"גחנון" המוכמנים מיום ששי בתנור. נדהמתי מנימוק הזלילה הבלתי נסבל, ואמרתי בתוך לבי, אוי לאותה בווה וכלימה, שאנשים מסויימים כאלה, שלא למדו דיים, מסוגלים לבעוט ברגל גסה את מנהגי אבות ראשונים. לא די בכך, אלא שיש כאלה שעוזבים בית הכנסת מיד לאחר קריאת התורה כדי לאכול משהו. יש מהם שחוזרים להתפלל מוסף, ויש מהם שאינם חוזרים לבית הכנסת, ומסתפקים בעצם "ביקורם" הקודם. למרות שגם תופעה זו עבירה של יחידים ונוגדת את הדין והמוסר, אך ביטול התרגום היא עבירה של רבים, משום שקריאתו בבית הכנסת, חובה על כל יהודי שמוצאו מיהודי תימן.

עזרא הסופר שאחת דאגותיו העיקריות להפצת התורה בעם, תיקן לתרגם אותה בבתי כנסת לארמית, למען יבינוה גם אלה שהתרחקו ממסורת אבות תוך תקופה קצרה, ואינם שומעים עברית, ועל כן חייב לקרוא את פרשת השבוע בבתי הכנסת בעברית ובתרגום ארמי. משום כך נקבע בימי התלמוד, לקרוא את פרשת השבוע, שנים מקרא ואחד תרגום, ואמרו: "לעולם ישלים אדם את פרשיותיו עם הציבור - שני מקרא ואחד תרגום" (ברכות ה.). וזאת; כדי שבשבת תהיה הפרשה ותרגומה שגורה בפיו.

יהדות תימן, כמו קריאת התרגום שנשתמרה אצל כל יהודי בתימן למעלה מאלפיים שנה.

אין לנו ויכוח עם אחינו האשכנזים והספרדים שאינם מתרגמים, כיון שלדבריהם אינם מבינים את הלשון הארמית ומסתמכים על מנהגי האחרונים, כמ"ש בש"ע סימן קמ"ה ש"בימי חכמי הגמרא היו נוהגים לתרגם כדי שיבינו העם... האידנא לא נהגו לתרגם משום דמה תועלת בתרגום כיון שאין מבינים אותו".

יהדות תימן, אינה יכולה בשום פנים ואופן להתנתק מהתרגום, אעפ"י שהם הבינו את הלשון הארמית על בוריה, התרגום הוא חובה, כיון שהיא העדה היחידה שהיתה ועדיין היא שמורת הטבע של הארמית. את זאת אנחנו למדים ממחקריו החשובים של החוקר הידוע פרופ' שלמה מורג ז"ל גם לגבי העברית שבפי יהודי, וגם לגבי הארמית שנשתמרה אצלה יותר מכל עדה אחרת. במאמרו על רקעה של מסורת הארמית הבבלית של עדת תימן כתב פרופ' מורג בין השאר: "למעשה, מעלה לפנינו מסורת הקריאה התימנית בתלמוד הבבלי שתי מערכות תצורה: האחת של הארמית הבבלית - בתיבות הארמיות, והשנייה של לשון חז"ל - בתיבות העבריות. המערכת השנייה כמות כמערכת העולה ממסורת הקריאה התימנית במשנה, שכן כללי ההגייה והתצורה של לשון חכמים שבמשנה ושל לשון חכמים שבתלמוד שווים הם במסורתה של העדה. ואילו המערכת השנייה, שעניינה כללי המבנה, התיבות, השמות והפעלים, הכינויים והמליות שבארמית הבבלית, אין לה אחות בטקסטים אחרים. מערכת זאת הריהי דקדוקה של הארמית הבבלית, כפי שהוא מסור במסורת תימן".

"מימות עזרא נהגו שיהא שם תורגמן מתרגם לעם מה שהקורא קורא בתורה, כדי שיבינו ענין הדברים. והקורא קורא פסוק אחד בלבד ושוקק

כך היה מנהגם של יהודי תימן עד עלותם לארץ ישראל, לתרגם את הפרשה בימי השבוע "שמו"ת(שנים מקרא ואחד תרגום) ובשבת תרגום פסוק, אחר כל קורא פסוק בתורה. לגבי תרגום רס"ג נהגו יהודי תימן מאז תקופת הגאונים, לכתוב כל הפרשיות קודם הימצאות הדפוס, בשלש השפות "קרא תרגום ופסוק", ומאוחר יותר כללו בתוכן גם פירוש רש"י. עם הופעת ספרי הדפוס לתימן, נשאר התרגום הארמי חלק בלתי נפרד מפרשת השבוע בכל הקהילות בתימן, ואילו התפסיר המשיכו ללמוד אותו בערים הגדולות, ומאוחר יותר רק בעיר הבירה "צנעא" ובקריאת התורה בשבת, נהגו לתרגם תרגום אונקלוס שראו בו קריאת חובה.

גם לאחר עליית יהודי תימן במבצע "על כנפי נשרים", המשיכו במסורת אבות ראשונים, ולא הפסיקו חלילה את קריאת התרגום בצמוד לקריאת התורה, לרבות הכנת הילד לאמירת התרגום, וקיום המצוה לשנות התורה בימי השבוע את הפרשה, ביחיד או בציבור, שנים מקרא ואחד תרגום. ליהודי תימן היה מוזר לראות בארץ בתי כנסת שקוראים את התורה בלי תרגום, אך הם הבינו שזה מנהגם של היהודים יוצאי ארצות אשכנז וספרד שאינם מתרגמים, אם זה בגלל שאינם בקיאים בארמית, ואם זה בגלל שלמעלה מחמש מאות שנה אינם נוהגים לתרגם.

התדהמה הגדולה שנפלה על בני העלייה מתימן, כאשר נגלו לעיניהם תופעות מבישות, שיש בתי כנסת אחדים שכבר אינם מתרגמים, וזו פגיעה חמורה בכבודה של יהדות תימן, שאנשים ריקנים מערכי יסוד יהודיים, העיזו לפגוע בקדשי האומה והסתמכו על איזה היתר מפוקפק של מי שהוא התכוין במזיד לסטשטש הקביעה התלמודית ע"י השחתת מסורת עתיקת ימים וניתוך אחת מאבני היסוד של

חריגה מהמסורת וחשש סטייה מתורה שבע"פ, שהוא מבוסס על אשיותיה, מפי ר' אליעזר ור' יהושע שני עמודי הקבלה, אשר כל בית ישראל נשען עליהם. והריני מעתיק כאן קטעים מדברי רב עמרם גאון בסידורו, וזה לשונו: "ובך אמר רב נטרונאי גאון, ואלו שאין מתרגמים ואומרים, אין אנו צריכים לתרגם אלא בלשון שלנו, בלשון שהציבור מבינים, אין יוצאין ידי חובתו... וכיון דכן הוא לא אפשר דלא מתרגמינן בהדין תרגום דרבנן... הא למדת שמצוה מן התורה לתרגם... הלכך חייבין לתרגם..."

למרבה הצער, מרחפת סכנת התרוששות בקשר ללימוד התרגום. רוב הילדים אינם חושקים ללמוד, וההורים בעצמם אינם מנסים לשדל את ילדיהם בדרכי נועם ללמוד את התרגום, תוך הדגשה שיש בו שתי תועלויות לפרט ולכלל. לפרט - לילד שהוא רוכש לשון ארמית, ובאמצעותה יבין דברים תמוהים, או בלתי ברורים במקרא, ולא עוד אלא שההגייה והשינון יסייעו בידו, לדעת כללי הדקדוק וידיעת הניקוד על פי הקריאה בהגייה תימנית. ולכלל - שבזכות ההתמדה בקריאת התרגום, אנו ממשיכים לשמר מורשת ראשונים למעלה מאלפיים שנים.

מי שחושב שעל ידי ניתוקו מידיעת התרגום, הוא מפגין את מודרניותו, הריהו טועה לחלוטין, ומוכיח בעליל חלילה על ריקנותו השכלית, חוסר ידיעתו, וביזוי מורשת אבותיו ואבות אבותיו, ששמרו עליה כבבת עין, ולא נתפתו ללכת אחרי מסיתים ומדיחים לדבר עבירה, שניסו בנימוקים מפוקפקים להשפיע על כמה קלי דעת לנטוש דבר שבקדושה.

יבואו על הברכה, אותם הורים שמתוך הכרה בחיוניות התרגום, משתדלים לחנך את בניהם בדרכי אבותיהם - בד בבד עם הלימודים הכלליים, המוענקים להם על פי חוקי המדינה

עד שיתרגם אותו התורגמן וחוזר וקורא פסוק שני. ואין הקורא רשאי לקרות למתורגמן יותר מפסוק אחד". (רמב"ם, הלכות תפלה פי"ב, י)

ובשתילי זתים מובאות דעות חז"ל כדלהלן:

"ואין לומר ללמוד מהם לפרש לעם בלי שיבינו דשאני תרגום שניתן ברוח הקדש".

ובספר "מרפא לשון" להרה"ג יחיא קרח, כותב על התרגום בזו הלשון: "ובהיות חוב מוטל עלינו, ללמוד תמיד מקרא ותרגום, ולהשלים בכל השבוע הפרשה שלו שמו"ת (שנים מקרא ואחד תרגום כהוגן), לא יכולתי להתעלם מזה, והייתי בודק בכל הנוסחאות המדויקות והספרים הקדמונים למימים ימימה... אהבת התרגום והמון הדקדוקים החזקים והטעמים הנעימים ההם המה הרהיבוני לחבר מהם ספר מיוחד כדי לזכות את הרבים ולהעמיד אוהבי האמת על האמת לכבוד תורת האמת".

הרה"ג יוסף קאפח ע"ה, בהקדמתו לתאג"כ תורה" התאג הגדול עם חמשים פרושים, הוצאת חסיד וסיאנו) מזכיר את "מחברת הכללים" ו"מאמר ברית הלשון" בשתי החוברות שהושמטו ע"י המדפיסים הראשונים, והוא כותב בין השאר: "ויתרון רב, נודע להם לשתי חוברות אלו, בשביל בני עדתנו המחזיקים במנהגי ראשונים לתרגם קריאת התורה פסוק פסוק כתקנת הקדמונים. יען ראיתי, אי אלה מבני עדתנו הנוהגים קלות ראש במנהגי אבותינו, רוצים לבטל את התרגום, ואף מצאו להם מורים (לא מבני עדתנו) שהורו להם לבטלו מתוך טענות הבל משאות שוא ומדוחים, כי בכך ימשכו רבים לקריאת התורה שאינם סובלים את האריכות. ואמינא להו, שקר בפייהם, כי בלבם, רוצים הם לפרוק עול תורה, ורק תואנה הם מבקשים, והרי הם בבחינת "כי יגעת בי ישראל" (ישעיה מג,כב)) וחלילה חלילה לבטל תרגום זה אשר קדמונינו ראו בביטולו

עור" וה"עיון" ל"אל"ף" לדוגמא: "ותבט עיני בשורי" - ותבט איני בשורי. הגייה הפוסלת אותם מלהיות שליחי ציבור, שהרי ההלכה קובעת: ש"כל מי שאינו יכול להוציא את האותיות כתיקון - אין ממנין אותו שליח צבור" דוגמאות כאלה רבות מספור, ולא אזכיר תופעות אחרות הבולטות בדפוסי ההתנהגות ושינויי ערכים חברתיים מיוחדים שנשתמרו בכל קהילות יהודי תימן, ומשהגיעו לארץ ניטשטשו או נדחקו לקרן זווית, כתוצאה מחיקויים זולים של ספחי המודרניזציה השטחית.

מי יתן; ונשכיל להיות גאים במורשת אבותינו הקדושים ששמרו על כל הערכים המקודשים והמיוחדים ביהדות, למרות הגזירות הקשות המשפילות שנחתו עליהם מידי אותם שליטים שונאי ישראל בכל הדורות. זו תהיה שלהבת הנר הדולק כאש התמיד, לזכרם של צדיקים וחסידים, וגדולי עולם, שנשאו על ראשיהם בגאון, תורת ישראל ומורשת אבות כל חייהם עד יומם האחרון, ואשר נטמנו גופותיהם הטהורות באדמת נכר, ולא זכו כמונו להגיע לארץ ישראל ולחזות בתשועת עם ישראל בארצו והתחדשות קוממיותו במדינתו הנצחית.

במוסדות החינוך הפורמאליים והבלתי פורמאליים - כדי שלא תישכח מורשת אבות ראשונים, מפי זרעם וז"ז לעולמי עד.

אני ממליץ בפני אלה, שגזרו על עצמם להתנתק מהמסגרת המסורתית, לבקר בבתי כנסת שאין ילדים מצויים בהם, ולראות כיצד נוהגים נאמני תורת אבות, שכדי להמשיך מורשת התרגום, נאלצים המבוגרים למלא מקומם של הילדים ומתרגמים במקומם, ובלבד שלא יועם זהרה של מסורת, ושלא תיכבה גחלת הקדושה של התרגום המוחזק מאז ומתמיד בידי אבות ראשונים, למרות שהיו מבינים את לשון המקרא, הרבה יותר מכל עדות ישראל, וגם דיברו ביניהם בלשון המקראית ובלשון הארמית. עובדה, שאותו ילד תימני משארית הפליטה שרכב עם חברו על אופנוע קטן, וכדי לחמוק משאלותיו המיותרות של אחד המבקרים בתימן, הציע לו: "אתה רוצה למא ללמוד תורה?"

פנייתי זאת נובעת מתוך צער וכאב, שעדה קדושה ומפוארת, הולכת בתום לב מדחי אל דחי, אם על ידי חיקויי ההגייה של האותיות כמו ה"ח"ית" ב"כאף", כמו "וחרה" - וכרה, רח"ל. והסליחה נשמעת סליכה שמשמעותה "פשיטת



להזמנת הדיואן המדעי של ר' שלום שבזי לחץ כאן

ספרים חדשים בהוצאת האגודה לטיפוח חברה ותרבות

"השיבה הביתה מערב"

אלבום הצילומים של יעקב רוזנר

קורות אלבום "השיבה הביתה מערב" של יעקב רוזנר, מהצלמים הבולטים והמשפיעים בשנות הקמתה של מדינת ישראל, עוסק בסיפור קליטתם בארץ של יהודי תימן בשנים 1936-1937. האלבום תוכנן לראות אור בהוצאת שוקן בברלין ב־1938, אך נעצר לפני מכש הדפוס, כשבית ההוצאה לאור נסגר בהוראת השלטונות הנאציים אחרי ליל הבדולה. מאז השתכח ואבד; הצגתו כאן היא חשיפה ראשונה, והוצאתו לאור אחרי 85 שנה היא בגדר תיקון וסגירת מעגל.

ד"ר יעקב (ד'אק) רוזנר נולד למשפחה מתבוללת במינכן ב־1902. בשנות ה־20 ביקר כמה פעמים בארץ, וב־1936 החליט להשתקע בה והעתיק את מגוריו לתל־אביב. הוא היה לצלם הראשי של הקרן הקיימת לישראל ועבד בשירות המוסדות הציוניים. אחרי מותו תרמה בתו למוזיאון את אוסף תצלומיו, וביניהם גם אלבום־דמה מוכן להדפסה. מאז חלפו שנים, ורק מחקר שנערך לאחרונה גילה שהעותק שנמסר לנו הוא האלבום שאושר לדפוס בברלין אך לא ראה אור.



באלבום 103 תצלומים של עולים מתימן בארץ ישראל מלווים בהסברים, והוא ערוך במתווה סיפורי: מהגעגועים לתימן, דרך מלאכות היד המסורתיות ולימוד התורה, ועד ההתגברות על קשיי

הקליטה בארץ וההשתלבות בה. האלבום מוצג כעת לצידו של הטריפטיכון "פירות ראשונים" מאת ראובן רובין, שדמות התימני המתוארת בו היתה בעיני רובין הייצוג המובהק של היהודי המסורתי, השותף לבניית המולדת יחד עם היהודי האירופי החדש. רוזנר, יוצא גרמניה, יצר אלבום תצלומים רגיש ומעמיק, המבטא את מפגשו עם קהילת יהודי תימן ומהווה חלק מעיסוקם של צלמי התקופה בשרטוט פני החברה בארץ.

כל התצלומים הם הדפסות־כסף של יעקב רוזנר מתוך אוסף רוזנר במוזיאון ישראל, שתרמה בתו נעמי שורץ, ארה"ב

הפקת האלבום בגרסה נאמנה למקור בהוצאה משותפת של מוזיאון ישראל והאגודה לטיפוח חברה ותרבות

מכללת תימא - קורסים בנושא מורשת יהודי תימן



תַּיִמָּא
מחלקת מורשת יהודי תימן
מרכז סדן עובדין בן שלום

ההיסטוריה של יהודי תימן

פרופ' יוסף יובל טובי

קורס מקוון ללמידה בזמנכם החופשי 

קורס דיגיטלי ייחודי בנושא ההיסטוריה של יהודי תימן
מרצה: פרופ' יוסף יובל טובי

במסע מרתק בן עשרה מפגשים מקוונים נעמיק בתרבותם המיוחדת ובמסעם הארוך והמרתק של יהודי תימן, החל מהתקופה הקדומה בזמן בית המקדש בה גלו לתימן, ועד התקופה האחרונה בה עלו שארית הפליטה מתימן לארץ ישראל.

נכיר דמויות מופת כמו ר' שלום שבזי, ר' יחיאל צאלח (המהרי"ץ), נשמע על הגזירות שהטילו השלטונות על היהודים לאורך הדורות, ונראה איך הצליחה הקהילה לשמור על האמונה התמימה, והוציאה מתוכה תלמידי חכמים גדולים, מנהיגים, ויצירה רוחנית וספרותית עניפה.

הקורס מתקיים באופן מקוון, ללא מפגשים פרונטליים. אתם יכולים לצפות בהרצאות בזמנכם החופשי.

להרשמה לחץ כאן

צריכים להיות בקשר עם משפחה מורחבת.

3. קרבה פיזית למשפחת המוצא - יש

מצבים בהם הזוג גר קרוב למשפחת המוצא. זה עלול להשפיע על ההתנהלות העצמאית של בני הזוג.

4. קשר כלה - חמות: אחד הקשרים

שעדין נחשבים מאוד מורכבים ומשפיע על חיי הנישואין ועל ההורות.

איך מתמודדים?

זוג חייב לפתור את כל בעיות הזוגיות שלו לפני שהוא נכנס למערכת ההורית מכיון שיש לו אחריות מלאה על התפתחותם התקינה של הילדים שיגיעו לעולם.

היכולת לפתור את בעיות הזוגיות קשורה לרמת המסוגלות של כל אחד מבני הזוג להתמודד עם כל חברי המשפחה תוך שמירה על האני הפרטי שלו. ברוב המצבים זה קשור לחוסן של כל אחד מבני הזוג והיכולת שלו ללמוד, לראות ולחיות עם בן הזוג שלו או עם האחרים גם ברגעים לא נוחים. ככל שה"אני" של כל פרט יהיה יותר יציב ומבוסס, יוכל להתמודד עם דילמות סביבו על ידי היכולת להתמודד עם קונפליקטים מתוך תחושת ערך ולא מתוך ביטול.

המשולש שבו יימצא האיזון בין הנאמנות לבני הזוג והמשפחה הגרעינית לבין משפחת המוצא - אלה יקבעו את מערכת היחסים והמודלניג להורות שלנו.

להזמנת הרצאות: 050-2399543

ahuvabns@gmail.com

בגליון הקודם דיברנו על מערכת האחים. בגליון זה נדבר על **השפעתה של משפחת המוצא על הזוגיות וההורות.**

משפחה היא חוליה בשרשרת של דורות. יש בה עבר, הווה ועתיד. כל משפחה גרעינית שנוצרת, אינה נוצרת יש מאין. זה מתחיל וממשיך עם הסתכלות על העתיד.

לקשר הבינדורי יש השפעה על חיי הנישואין וההורות. זה אחד הקשרים החזקים והנמשכים בין בני האדם. מערכות יחסים בתוך משפחת המוצא הרבה פעמים הם תלויי תרבות. העולם המודרני מעודד עצמאות ופחות תלות. אנחנו נחשבים מדינה מערבית ועדין החברה הישראלית היא חברה מאוד משפחתית. למשל בחגים אצל מי מתארחים?

שנות הנישואין הראשונות מאוד קשות להתמודדות. מצד אחד קיימת מטלה מרכזית של בניית משפחה גרעינית חדשה ומצד שני קיים צורך ליצור גבולות מאוד ברורים עם משפחת המוצא.

להלן מספר דוגמאות למצבים שבהם למשפחת המוצא יש השפעה על הזוגיות והורות שלנו

1. טכס החתונה - מציין את הצעד

הרשמי שמחבר בין שתי משפחות שאין ביניהן קשר דם למשפחה מורחבת. כל משפחה מביאה איתה לטכס הזה את העולם שלה.

2. הקשר בין המחותנים - פתאום נוצר

צורך ליצור קשרים קרובים מאוד עם אנשים שבקושי הכרנו. לא בחרנו בהם. זה שבן או בת הזוג בחרו זה את זה קבע סיטואציה חדשה שאנחנו